

موتهیه د ئیلیخانلی
سکریتی گشتی بهرە تورکمانی:

هه موو سیاسه ته کانی بهرە تورکمانی له دژی ئەزموونی کوردستانه

پاش چاوه پروانی هندیکی تر له ئەندامانی سەرکردایەتی بهرە تورکمانی، ئەوانە چاوه پروانی ریفۆرمی سیاسی بوون لەناو بهرەدا بەتایبەت پاش کۆنگرە چاوه میان، خواست و ههولەکانی ئەوان بە بنههست گەشت و لەم رۆژانەدا (موتهیه د ئیلیخانلی) سکریتی گشتی بهرە تورکمانی و ئەندامی ئەنجومهنی شوراى تورکمانی له بهرە تورکمانیدا.

له بهیاننامه په کدا دەست له کارکێشانەوی خۆی له بهرە راگهیاند و بهرباریدا له پیزه کانی بزوتنهوی دیموکراتی تورکمان له کوردستان دا.

بۆ ناگاداریبون لهو پرپاری بهرپزبان و زیاتر ورده کاری دەس له کارکێشانەوه کهی ئەم دیمانه بهمان له گەلدا سازدا.
دیانه: نامق هه ورانی

– دەبیت ئەوه بزانی که له نێو بهرە تورکمانیدا دوو بۆل و ئاراسته هه بوون یه کێکیان توندپه و ئەویتر میانپه و بوون و ئیمه له ئاراسته ی دووم بووین و ههولمان ددا بهر به ئاراسته په دا بهرین که له چوارچێوه ی په رله مان و حکومه تی هه رتیمدا داواى مافی تورکمانان بکهن، بهلام سیاسه ته کهش دوو سه ره بوو له لایه که وه ئەوان جیهانی دهره کیان و تێگه یاندا بوو که ئەو شیوه کارکردنه له خزمه تی ئەواندا یه و ئەوانه ی دهره وهش رهنه گه په و جۆره بیان ه ویت.

بهلام له وهش گرنگتر ئەوه یه که هه موو لایه کمان بیزانین که بهرە ی تورکمانی له هه ناوی گه لی تورکمان دهرنه چوو، بۆیه هه یج هه نگاویکی ئەو بهر ه یه له خزمه تی گه لی تورکماندا نییه.

*** پاش پرۆسه ی ئازادی عێراق بهرە تورکمانی هه ولتیری په راوتز کرد و پرووی کرده کهرکووک، ئەم گۆرانکاریه چۆن ده بین؟**

– دیاره زۆریک له سه رکرده کانی نێو بهرە تورکمانی کهسانی توندپه و و سیاسه تی بهر ه به و ئاقاره دا ده بن که دوور بکه ویت ه وه له نه هجی خزمه تکردن به خواسته کانی تورکمان، بهر ه تا له ناو شاری هه ولتیر بوو ئیمه پارێزگاریمان له و بهر پزانه ده کرد، بهلام که پرۆسه ی ئازادی عێراق ده ستبێت کرد و بهر ه گه راپه وه کهرکووک و له ویت ه تۆوی دوو بهر ه کی چیترا له نێوان تورکمانی هه ولتیر و کهرکووکدا، له نێوان تورکمانی هه ولتیر و کهرکووکدا، له نێوان تورکمانی سوننه و تورکمانی شیعه دا دروست بوو ئەوانه هه مسوی هۆکاری ئەوه بوون که کهسانی به ناگای نێو بهر ه له و سیاسه ته چه و ته دوور بکه و نه وه.

*** چی بهو پرپاری گه یانندن که واز له بهرە تورکمانی بهیتن؟**

– ئیستا و ئەو کاتهش له نێو بهرە تورکمانیدا بووم با وه پر م به وه هه بووه که جوگرافیا ی ئیمه له نێو کوردستاندا یه و پیتوسته له رتگه ی په رله مان و حکومه تی هه لپزێردرا وه وه داخوازی چاره سه ر و زیاتری مافی نه ته وه که مان بکه یین، له هه لپزێردنی یه که می نه نجومه نی نیشتمانی کوردستان ه وه سه رکردایه تی سیاسی کوردستان داواى ده کرد تورکمان به شداری له پرۆسه ی سیاسی کوردستاندا بکهن، بهلام هه رچه نده ئەو کات بهرە ی تورکمانی دروست نه بوو بوو، بهلام هه مان نه هج هه بوو بۆیه ئەو هه له یان له کیس نه ته وه که مان داو له م داواییه شدا به هه مان شتیوه، بهلام ئەوان نه یانویست سوود له و هاوسۆزییه ی سه رکردایه تی کوردستان وه رگرن له گه ل تورکماندا، تۆ سه رنج بده بهرە ی ئەو هه موو دامه زرا وه ی هه بوو که چی مۆلته تی فره می له حکومه ت نه بوو که چی حکومه ت داواى ده کرد به شداری پرۆسه ی سیاسی بکهن و ئەوانیش په دیان ده کرده وه له کاتیکدا حکومه ت ده بیتوانی رتگه ی کارکردنیان لیبگریت.

له زۆریه ی ورد و درشتی شته کانی نێو بهر ه ناگادارم و ناگاداری هه لوتیستی سه رکردایه تی سیاسی کورد و خۆدی سه رۆک بارزانیم که هه میشه ویستوو یه تی تورکمان خاوه نی ماف و به شداری سیاسی ئەم ولاته بن.

*** ئەو هۆکارانه چی بوون وایکردبوو بهر ه دژی به شداری سیاسی بیت و دژی ئەزموونی خه لکی کوردستان بیت له کاتیکدا زه مینه ی ئازادی سیاسی له کوردستاندا؟**

لیکتراران و جیابونوهه له بهرهی تورکمانی

گهلی عیراقتی بهریتز

جهماوهری کوردستانی خۆشهویست

جهماوهری گهلی تورکمانی رهسن

عیراقتیهکان به گشتی به جیوازی نهتهوه و مهزهه بهوه نالاندویانه به دهست ستم و چهوسانهوه و زۆردارییهوه که نمونهی ئهم ستمه کهمه له جیهاندا ئیمهی تورکمانیش پشکنینمان بهرکهوتوه لهو ستم و زۆردارییه.

له سالی ۱۹۹۰ عیراقتیه به شهرفهکان توانیان راپهړین بکهن بهرامبه بهو رژیته به عسی و درنده و فاشیستهوه له نهجمادا توانیان شوین و ناوچه بهکی نارام و ناسایش پتیک بپین له باکوری هیللی پانی «۳۶» وه له وکاتهوه دانیشستوانی ئهو ناوچانه ههوایهکیان به بهرداهاتهوه و پهوشتیکی نازادی و نارامیان دروستکرد و کوردستانی عیراقتی بووه ویتسته بهکی دیموکراتی و لبرهوه په رلهمان و حکومتی ههریمی کوردستان پیکهتیاوه دامهزرا، له ژیر سایهی ئهو بارودوخه دیموکراتیه و نازادی راپهړینهدا چه ندين ریکخواوی سیاسی تورکمانی دروستیوون و کار وچالاکیه سیاسییهکانیان دهستییکرد.

له سالی ۱۹۹۵ دا بهرهی تورکمانی سه ریه لدا و دوست بوو، لهو بهر بهیدا کاریان کرد و چه ندين پله و پایهی سه رکر دایه تی ههستیارمان وه رگرتوه و له ماوهی ئهو سالانه دا دهگه زتیکی هاوسهنگ بوین له ناو پزهکانی بهردا چونکه ئیمه باوه رمان به مافهکانی گهلی تورکمانی هه بووه که له چوارچیتوهی په رلهمانی هه لبریتز دراوه له لایه گهلی و حکومتی کوردستانه و ئهو مافانه مان دهسته بهر و جیهه جت ده بیت چونکه ئیمه پارچه به کین له گهلی کوردستان و جیا ناپینهوه لینی.

ئهی رۆللهکانی گهلی تورکمانیان:

ئیمه لهم رۆزگارهدا دهژین له میژووی عیراقتی به گشتی و کوردستان به تابه تی، بۆیه خۆمان له بهرامبه بهر پرسیاریه تیکی میژووی گهوره ده بینینه وه، پتیه سته له سه رمان کار بکهین له پیتناو سه رخستنی کیتشه و مه سه له لی گه له که مان بۆیه ش له سه رمانه دنگ به به لئی بدهین بۆ ده ستوری هه می شه یی عیراقتی و هه روه ها بۆ ده ستوری کوردستانی فیدرالیمان چونکه ئیمه لهو باوه ردا این که مافهکانی نه ته وه یی و سیاسی و ئیداری و رۆشنیریان چه سپاوه لهو ده ستورانه دا.

بۆ ئه وهی بهر دهوام نه بین له شوینکه وه ته بی ئهو سیاسی ته هه لانه ی که به ره ی تورکمانی گرتوبه ته بهرو گه له که مانی کردو ته هو کاریک بۆ پاریتز کاریکردنی بهر ژوه ندیبهکانی خه لکی دیکه، وه ریکه ش نه دین جاریکی دیکه گه له که مان مافهکانی بخوریت و پتیه تیل بکریت.

پتیه سته له سه رمان پیکه وه به کبگرن له پیتناو دامه زانندی نیشته یمانی نازیمان و زامنکردنی ژبانیتی نازاد و سه ره ریز بۆ رۆلهکانی له به ره وه ی نه ماتوانی مه به ست و تامانجه نیشته یمانی و نه ته وه ییه که مان به ده ست به پتین له چوارچیتوه یکی تپروانی ته سکی سیاسی به ره ی تورکمانی و پارته کانییه وه و نه ماتوانی ریکه چاره یه ک بدوژینه وه بۆ کارکردن له پیتناو جیهه جیکردن و په یوه و کردنی ئه وه ی باوه رمان پیتی بوو له پته و کردنی پایهکانی برایه تی و ناشتی لهم نیشته مانه دا، بۆیه بریارماندا پاشهکشه بکهین له به ره ی تورکمانی عیراقتی و بچینه نیو ریزی تیکۆشه ره په سه نهکان له بزوتنه وه ی دیموکراتی تورکمانی له کوردستاندا و بهر دهوام له کاری سیاسماندا له ریکه ی پیکهاته به رفراوانه که یه وه، چونکه ئیمه باوه رمان وایه ئهم بزوتنه وه یه به هه موو توانای خۆی کار دهکات له ههریمی کوردستانی فیدرالدا و له عیراقتا له پیتناو جیهه جیکردن و به دیه پتانی تامانج و مه به سته پیروژهکانی گه له که مان.

* سکریتیری گشتی بهرهی تورکمانی

نه ندام ئه نمجومه نی شرای تورکمانی

له به ره ی تورکمانیدا

۲۰۰۵/۱۰/۱

و/ هاشم عومه ر

* له پاش کۆنگره ی چواره مه وه سه رکر دایه تی به ره ی تورکمانی له هه ولیر و ته وای دامه زرا وه کانی له گه ل بهریتز عه بدولقاد ر بارزگان له به ره کشانه وه، دیتنی به ره لهو کاته دا بۆ ئهو کشانه وه یه چی بوو؟

- له کۆنگره ی چواره مه دا من ئه ندامی دیوانی سه ره رۆکا یه تی به ره بووم و هه ولماندا که به ره له دامه زرا ویتی ئیدارییه وه بکه یه دامه زرا ویتی سیاسی و بتوانین لهو دامه زرا وه دا ستراتیژییه تیکی تازه بۆ به ره دا بریتزین که له گه ل پتیه هاته سیاسییه کانی ناوچه که دا بگوتیت، به لام دیسان باله توند په وه که ی نیو سه رکر دایه تی به ره که و تنه دانانی پیلانیکی تر که ئه ویش پیلانی دوه ره کی نیوان که رکوکی و هه ولیری بۆیه که سانی وه ک کاک عه بدولقاد ر بارزگان کشانه وه و ئیمه شیان وا ته ماشا ده کرد که دو رکه و توبینه ته وه له تورکمانچیه تی و به ره و کوردایه تی ده رۆین.

* جاریکی تر ده پرسم ئهو گۆرانیکیارییه له هه ولیره وه بۆ که رکووک و نزیک که و تنه وه له شیعه کان خواستی ولاتانی ده رو بهر بوو یان نا؟

- دووباره ی ده که مه وه مادام به ره ی تورکمانی له هه ناوی تورکمانه وه نه ها توه ده کریت هه موو جو ره ته سه رو پتی لیبکریت، جوگرافیای تورکمان له کوردستاندا یه و له گه ل خه لکی کوردستاندا ده ژین ئیدی بۆچی کوردستانی نه بین؟ بۆچی شتی تر بینینه ناوه، بۆچی له دژی کورد له گه ل خه لکی تر کوالیسۆن بکه یین؟

- له کاتی که کاتی نووسینه وه ی ده ستوردا یه که م که س که دا کۆکی و پتیه گیری له خواستی تورکمانه کان کرد بهریتز جه نابی سه رۆک بارزانی بوو، ئه گه ر بهریتز یان نه وایه ئه وه به دی نه ده ها ت.

که چی ئه وان له گه ل شیعه کانداه او په یمانیه تی بیان کرد، به لام ده پرسم ئایا ده سه که و ته کان له گه ل برا کورده کان زیاترن یان له گه ل شیعه کانداه؟ ده پرسم کی دا کۆکی له مافی تورکمان کرد جه نابی سه رۆک بارزانی یان خه لکی تر؟ * پاش ئه وه ی به گوتی خۆیان که رکووک پتیه گی سه ره کی به ره یه که چی له هه لبراردنه کانی عیراقتا به ره له نه نمجومه نی پاریتزگای که رکووکدا ئه و خونه ی نه ها ته دی و که مترین دهنگی هیتا به هاو په یمانیه تی له گه ل شیعه و عه ره به ها ورده و کۆنه به عسییه کانداه، ئهم شکسته لای به ره چۆن ته ماشا ده کرا؟

- له بهر ئه وه ی به ره ی تورکمانی سیاسی ته یکی دیاریکراوی نییه و بۆ گه لی تورکمان تیناکۆشیت بۆیه ئه وه یان به لاوه گرنگ نه بوو، به پروای من به ره ی تورکمانی یان سیاسی ته داری تیدا نییه یان به ته وجیهاتی خه لکی تر ده جوتینه وه، ئه گه ر به ره له گه ل لیستی برایه تی که رکووک نیستیلافی بکر دایه نیوه به نیوه کورسییه کان ده دران به وان، به لام دووباره که و تنه هه له وه و ئه و ناکامه یان به ده ست هیتا که بینیمان و له گشت ئه و هه لانه شدا تورکمانه کان باجه که ی دده دن.

* پاش ئه وه ی له به ره ی تورکمانی کشایته وه به نیازیت له کوئی و به ج جۆریک درتزه به خه باتی سیاسی به ده ت؟

- پاش کشانه وه م له به ره ی تورکمانی بریارم دا له گه ل که س و لایه نیتک کاریکه م که دینامیکیه تی کار و سه نگی سیاسی تیدا بیت و له گه ل بیروای مندا بگوتیت و پیرای خۆشه و یستی زۆرم بۆ ته وای تورکمانه نیشته مان په ره ره کان که ئه مرۆ له گۆره پانی سیاسی کوردستاندا خه بات ده که ن بۆیه بریارمدا له گه ل بزوتنه وه ی دیموکراتی تورکمان له کوردستاندا کاریکه م و درتزه به خه بات بدم.

* له ماوه یه کی کورتی نایینه دا ده ستوری هه می شه یی عیراقتی ده خرته به ره ده ست خه لکی کوردستان بۆ ئه وه ی دهنگی له سه ر بدن، نیوه چۆن دۆست و لایه نگرانی خۆتان هان دده ن دهنگ بدن؟

- وه ک له به یاننامه ی ده ست له کارکیشانه وه مه دا نامازم پیتدا وه په رۆشی ئه وه م خه لکی کوردستان و عیراقتی به (به لئ) دهنگ بۆ ده ستورده که بدن چونکه ئه و ده ستور ه مافی ها و ولاتی بپوونی تیدا دیاری کرا وه و له وه ش گرنگتر فیدرالییه تی کوردستانی پتیه چه سپیت ئه وه ش بۆ گه لی تورکمان گرنگه که له کوردستاندا ده ژیت. ■